

Одлуком Наставно-научног вијећа Медицинског факултета у Фочи, Универзитета у Источном Сарајеву, број 01-3-142 од 17.01.2025. године, именована је Комисија за оцјену и одбрану урађене докторске дисертације кандидата др Данијеле Радуловић под насловом "**Процјена менталног здравља и истраживање фактора повезаних са менталним здрављем код опште популације током пандемије COVID-19**" (у даљем тексту: Комисија¹) у сљедећем саставу:

1. Проф. др Јанко Јанковић, редовни професор, ужа научна област Социјална медицина, Медицински факултет Универзитета у Београду, предсједник Комисије
2. Проф. др Снежана Марјановић, редовни професор, ужа научна област Психијатрија, Медицински факултет Фоча, Универзитет у Источном Сарајеву, члан Комисије
3. Проф. др Срђан Машић, ванредни професор, ужа научна област Друге медицинске науке, Медицински факултет Фоча, Универзитет у Источном Сарајеву, члан Комисије
4. Проф. др Јања Бојанић, редовни професор, ужа научна област Епидемиологија, Медицински факултет Универзитета у Бања Луци, члан Комисије
5. Проф. др Ивана Симић Вукомановић, ванредни професор, ужа научна област Социјална медицина, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, члан Комисије

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Наставно-научном вијећу Медицинског факултета у Фочи, Универзитета у Источном Сарајеву, сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ **о оцјени урађене докторске дисертације**

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области
Урађена докторска дисертација којом су испитивани ментално здравље и фактори повезани са менталним здрављем код опште популације током пандемије COVID-19, обрађује актуелну проблематику која је са научног аспекта веома значајна. Пандемија COVID-19 са примијењеним мјерама ограничења утицала је не само на погоршање физичког, већ и менталног здравља и благостања. Већина истраживања шире јавности показала је повећане симптоме депресије, анксиозности и стреса везано за COVID-19, а као резултат психосоцијалних стресора као што су поремећај живота, страх од болести или страх од негативних економских ефеката. У досадашњим студијама углавном је описан неповољан утицај мјера предузетих на самом почетку пандемије на ментално здравље. Мање је познато какви су дугорочни ефекти пандемије COVID-19 на ментално здравље опште популације. То може имати посебан значај поготово ако се зна да су детерминанте менталног здравља многоструке и промјенљиве. У досадашњој научној

литератури постоје недовољна сазнања о кључним факторима повезаним са депресијом, анксиозношћу и стресом након укидања рестриктивних мјера за сузбијање пандемије COVID-19, као и током спровођења вакцинације, поготово у земљама у развоју и неразвијеним земљама. Иако је донекле познат појединачни утицај како личних, првенствено бихејвиоралних и соматских тако и социоекономских фактора, ипак није до краја објашњен њихов свеукупни утицај на ментално здравље опште популације у већ одмаклој фази пандемије. Поред тога, прележана инфекција COVID-19 са тежином клиничке слике, вакцинални статус, стратегије превладавања стресних ситуација, социјална подршка и самопроцјена квалитета живота су такође важни фактори који могу утицати на ментално здравље опште популације. То све је наметнуло потребу за истовременим одређивањем различитих фактора потенцијално повезаних са менталним здрављем као и начина њиховог међусобног дјеловања, што би могло имати посебан значај за креирање јавноздравствених политика и стратегија које су потребне за унапређење менталног здравља и превенцију менталних поремећаја током пандемије COVID-19 као и за будућу спремност у неочекиваним пандемијама или катастрофама.

2. Оцјена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Урађена докторска дисертација представља оригинално научно дјело, а кандидаткиња је одабрала оригинални приступ у истраживању. Коришћењем савремене и комплексне методологије добијени су веома значајни и оригинални резултати који се огледају у испитивању директног и индиректног утицаја као и комплексне међусобне повезаности различитих фактора важних за ментално здравље и развој депресивности и анксиозности код одраслог становништва током пандемије COVID-19. Оваква испитивања до сада нису публикована што ову дисертацију чини потпуно оригиналном.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Кандидаткиња је током спроведеног истраживања добила значајне и оригиналне резултате. Захваљујући оригиналном и веома добро одабраном приступу проблему, кроз студију којом су обухваћена 1382 испитаника, пронађено је да је сваки пети становник источног дијела Републике Српске у другој години пандемије био депресиван или под стресом, док је сваки трећи испитаник био анксиозан.

Резултати ове докторске дисертације показали су да су ментални поремећаји били заступљенији код жена, старијих особа, особа које живе у руралним подручјима као и код ниже образованих и незапослених испитаника.

Значајно присуство симптома депресивности и анксиозности евидентирано је код испитаника који су имали COVID-19 пнеумонију.

Ментални поремећаји су били значајно присутни код особа са кардиоваскуларним, малигним, респираторним болестима, дијабетес мелитусом, хормонским поремећајима, хроничним болестима јетре као и код гојазних особа и особе које су изјавиле да имају повећане вриједности холестерола у крви.

Бихејвиорални фактори (пушење и физичка активности) нису били значајни предиктори менталних поремећаја.

Депресивност, анксиозност и стрес су били значајно заступљени код испитаника са нижим квалитетом живота, као и код испитаника који су изјавили да су имали јаку социјалну подршку током пандемије.

Становништво источног дијела Републике Српске је углавном користило позитивне механизме превладавања у циљу превазилажења ситуације изазване пандемијом COVID-19. Том приликом су највише кориштени прихватање, емоционална подршка, инструментална подршка и активно суочавање.

Примјеном модела пута, кроз симултано моделовање повезаних регресионих односа, евидентирани су директни и индиректни предиктори депресивности и анксиозности као и њихова комплексна веза са квалитетом живота. Према овом моделу, године, радна активност, позитивно суочавање и социјална подршка су били директно повезани са квалитетом живота.

Према моделу пута, нижи квалитет живота, негативно суочавање, нижи степен образовања, присуство коморбидитета и социјална подршка су били директни предиктори анксиозности. Према овом моделу депресија је такође била директно повезана са анксиозношћу. Одсуство позитивног суочавања и вакцинација су имали значајан индиректни утицај на анксиозност преко депресије.

4. Оцјена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему (по поглављима)²

Увод

У поглављу увод кандидаткиња даје приказ досадашњих сазнања из литературе која су непосредно везана за предмет докторске дисертације. Кандидаткиња је у уводу јасно дефинисала ментално здравље, менталне поремећаје у цјелини са њиховом преваленцијом и социо-економским посљедицама као и најзаступљеније менталне поремећаје депресију, анксиозност и стрес уз детаљан приказ њиховог основних карактеристика и савремене класификације. Такође, у уводу су детаљно описани различити фактори повезани са менталним здрављем прије и током пандемије COVID-

19, а приказана су и досадашња сазнања из литературе о међусобној повезаности депресивности, анксиозности и стреса. На крају овог поглавља јасно је истакнут научни проблем који је везан за непознанице о комплексном утицају и међусобној повезаности социоекономских, личних, бихејвиоралних, соматских, COVID-специфичних фактора као и социјалне подршке и квалитета живота са менталним здрављем односно развојем депресивности и анксиозности код одраслог становништва.

Циљеви

Циљеви истраживања су јасно постављени и усаглашени са хипотезама.

Материјал и методе

Кандидаткиња је јасно указала на материјал и научни метод истраживања у свом раду, веома прецизно су дефинисани критеријуми за укључивање и искључивање из студије, као и статистичке методе за обраду података.

Резултати

Резултати су јасно приказани у виду табела и графикана, правилно су анализирани статистичким методама обраде података и адекватно и јасно су интерпретирани.

Дискусија

Резултати истраживања су поређени са истраживањима у свијету и код нас.

Закључци

У овом поглављу кандидаткиња је указала на најважније налазе истраживања и јасно и таксативно навела најважније закључке докторске дисертације који представљају одговоре на сва питања постављена у циљевима истраживања.

Литература

У раду је цитирано 314 библиографских јединица из ове области, правилно наведених у тексту и поглављу Литература. Више од 10% референци припадају онима објављених у последњих 5 година.

Докторска дисертација је по квалитету, обиму и сложености испунила циљеве и задатке постављене у пријави дисертације.

Оригинални научни допринос кандидаткиње у овом истраживању представља објашњење директног и индиректног утицаја као и комплексне међусобне повезаности социо-економских, личних, соматских, бихејвиоралних и COVID-специфичних фактора као и социјалне подршке и квалитета живота са менталним здрављем односно депресивношћу и анксиозношћу код опште популације источног дијела Републике Српске у другој години пандемије COVID-19.

6. Примјењивост и корисност резултата у теорији и пракси³

Истраживања у свијету и код нас указују на константно повећање преваленције менталних поремећаја првенствено депресије и анксиозности код одраслог становништва чему значајно доприносе и ванредне околности попут пандемије COVID-19. Познавање стања менталног здравља опште популације и одређивање нивоа депресивности, анксиозности и стреса је важно за креирање адекватних политика и интервенција за одрживо дјеловање како би се одговорило на потребе менталног здравља појединаца и становништва како за вријеме тако и након пандемије.

Резултати овог истраживања помоћи ће у разумијевању утицаја различитих фактора на ментално здравље опште популације у одмаклој фази пандемије COVID-19. Познавање повезаности пандемије COVID-19, социодемографских и бихејвиоралних фактора, социјалне подршке, механизма превладавања и квалитета живота са менталним здрављем опште популације је важно за креирање специфичних превентивних интервенција, усмјерених ка вулнерабилним популационим групама као и за имплементацију јавноздравствених стратегија за унапређење менталног здравља одраслог становништва.

7. Презентирање резултата научној јавности⁴

С обзиром да ова дисертација има несумњив квалитет и актуелност, др Данијела Радуловић је публиковала и презентовала научној и широј јавности дио резултата своје докторске дисертације у часописима Journal of Clinical Medicine (IF=3,0) и Биомедицинска истраживања:

Radulovic, D.; Masic, S.; Stanisavljevic, D.; Bokonjic, D.; Radevic, S.; Rajovic, N.; Milić, N.V.; Simic Vukomanovic, I.; Mijovic, B.; Vukovic, M.; et al. **A Complex Relationship between Quality of Life, Anxiety, and Depression among General Population during Second Year of COVID-19 Pandemic: A Population-Based Study.** J. Clin. Med. 2024, 13, 3874. <https://www.mdpi.com/2077-0383/13/13/3874>

Radulović, D., Mašić, S., Bokonjić, D., Radević, S., Simić Vukomanović, I., Mijović, B.,

Vuković, M., Dubravac Tanasković, M., Jojić, M., Vladičić Mašić, J., & Spaić, D. (2024). **Assessment of mental health disorders in individuals with chronic diseases during the COVID-19 pandemic.** *Biomedicinska Istraživanja*, 15(2), 1–10. <https://doi.org/10.59137/BI202402448R>

8. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ⁵

На основу детаљне анализе докторске дисертације под називом “Процјена менталног здравља и истраживање фактора повезаних са менталним здрављем код опште популације током пандемије COVID-19”, Комисија је једногласно закључила да је кандидаткиња изабрала актуелну и оригиналну тему истраживања коју је спровела поштујући све принципе научног рада и користећи савремене методе испитивања и анализе резултата. Добијени резултати, оригинални по свом садржају и интерпретацији, представљају значајан допринос савременој медицинској науци посебно у области јавног здравља и превентивне медицине. На основу наведеног, Комисија са задовољством предлаже Научно-наставном вијећу Медицинског факултета у Фочи, Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати извјештај о урађеној докторској дисертацији и одобри јавну одбрану докторске дисертације др Данијели Радуловић, којом ће стећи звање доктора медицинских наука.

Мјесто: Фоча
Датум: 06.02.2025.

¹ Комисија мора бити именована у складу са чланом 40. Правилника о студирању на трећем циклусу студија на Универзитету у Источном Сарајеву

² Испуњеност обима и квалитета у односу на пријављену тему, нарочито, треба да садржи: аналитички и системски прилаз у оцјењивању истраживачког постављеног предмета, циља и задатака у истраживању; испуњеност научног прилаз у доказивања тврдњи или претпоставки у хипотезама, са обрадом података.

³ Истаћи посебно примјењивост и корисност у односу на постојећа рејешења теорије и праксе.

⁴ У складу са чланом 37. Правилника о студирању на трећем циклусу студија на Универзитету у Источном Сарајеву.

⁵ У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторанд стиче одбраном тезе

Комисија:

1. Проф. др Јанко Јанковић, редовни професор, ужа научна област Социјална медицина, Медицински факултет Универзитета у Београду, предсједник Комисије

2. Проф. др Снежана Марјановић, редовни професор, ужа научна област Психијатрија, Медицински факултет Фоча, Универзитет у Источном Сарајеву, члан Комисије

3. Проф. др Срђан Машић, ванредни професор, ужа научна област Друге медицинске науке, Медицински факултет Фоча, Универзитет у Источном Сарајеву, члан Комисије

4. Проф. др Јања Бојанић, редовни професор, ужа научна област Епидемиологија, Медицински факултет Универзитета у Бања Луци, члан Комисије

5. Проф. др Ивана Симић Вукомановић, ванредни професор, ужа научна област Социјална медицина, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, члан Комисије

Издвојено мишљење⁶:

1. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____,
_____ Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, члан Комисије;

Образложење:

⁶ Чланови комисије који се не слажу са мишљењем већине чланова комисије, обавезни су да у извештај унесу издовојено мишљење са образложењем разлога због се не слажу са мишљењем већине чланова комисије (члан комисије који је издвојио мишљење потписује се испод навода о издвојеном мишљењу)

